

A zene a társadalmi innovációk szolgálatában

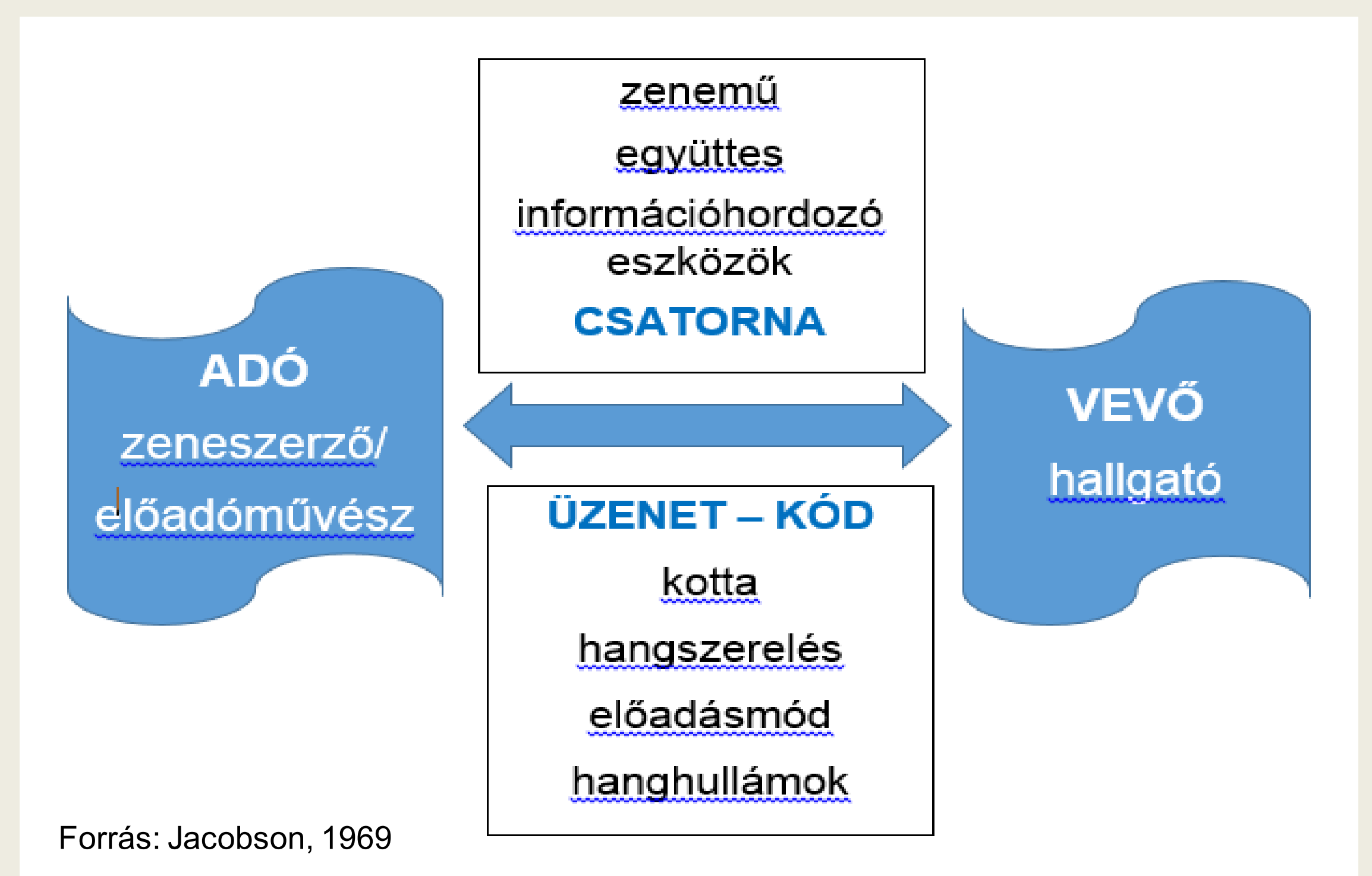
Hornyák Ágnes

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

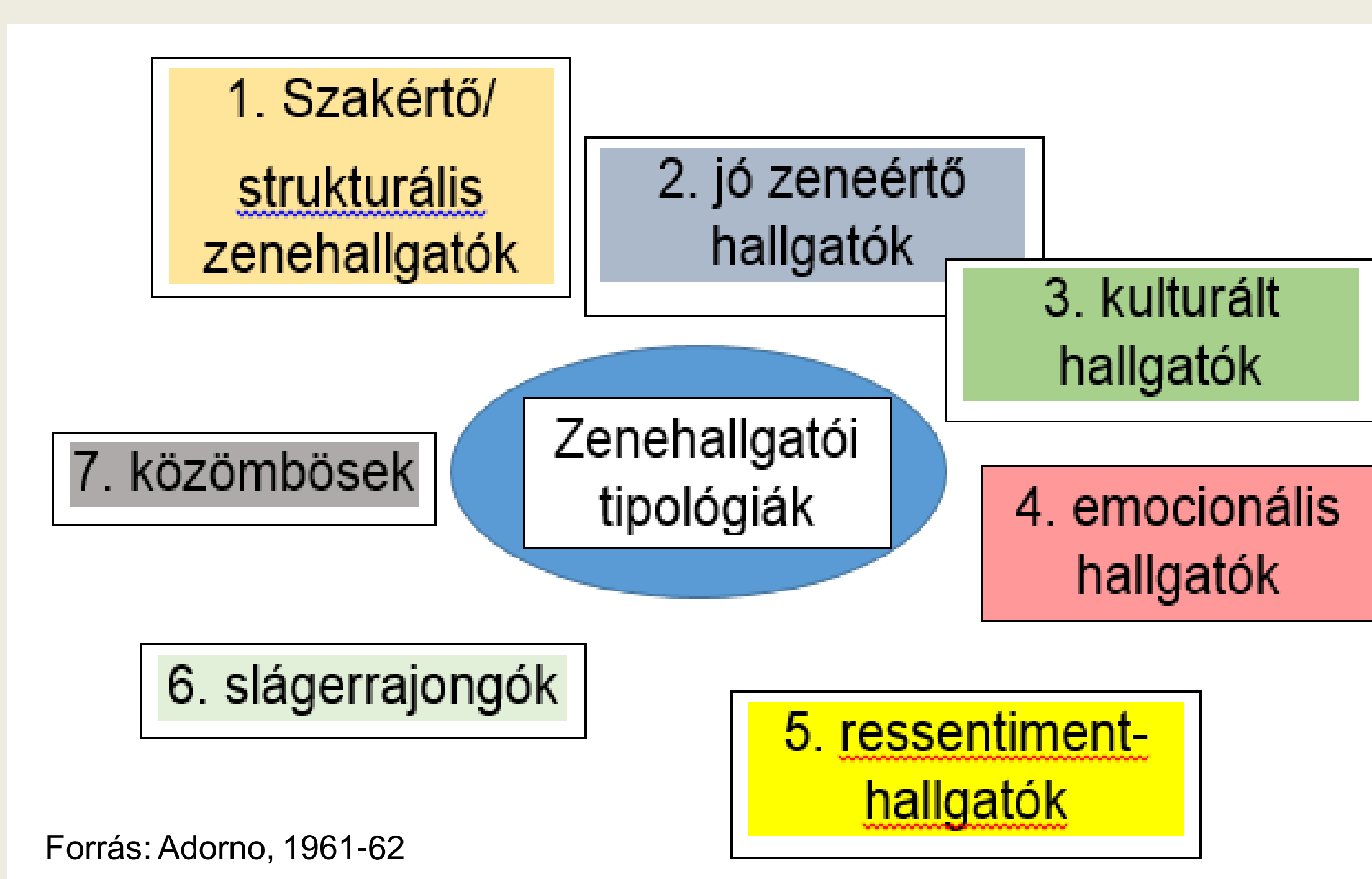
A zene és kommunikáció

Jacobson orosz nyelvész professzor elméletét alapul véve hat tényező szükséges ahhoz, hogy létrejöhesse a sikeres kommunikáció (1. ábra). Az üzenet adóját vizsgálva megállapítható, hogy az üzenetnek a kifejező (*expresszív*) funkciója kerül előtérbe, amely összefüggésben van az adó érzelmeivel. A zeneművészet esetében is jól megfigyelhető ez a funkció, hiszen a művészek is ezáltal hatnak a befogadók/hallgatók érzelmeire. Az üzenet címzettje számára az üzenet felszólító (*konatív*) funkciója a meghatározó, hiszen például az indulók, a mozgalmi dalok felszólítják a hallgatókat a menetelésre, ünneplésre vagy éppen a háborúba vonulásra. Az üzenet kontextussal kapcsolatos funkciója az ismeretközlő funkció, amelynek jelentősége a tényközlésben érhető tetten. A kapcsolatteremtő és fenntartó (*fatikus*) funkció célja az adó és a vevő közti kapcsolat fenntartása. A kommunikáció esztétikai funkciója az üzenet megformálására vonatkozik, pl. az előadás alatt felcsendülő virtuóz hangszeres játék vagy egy kimagasló igényességgel megírt dal szövege (Takó, 2017).

1. ábra

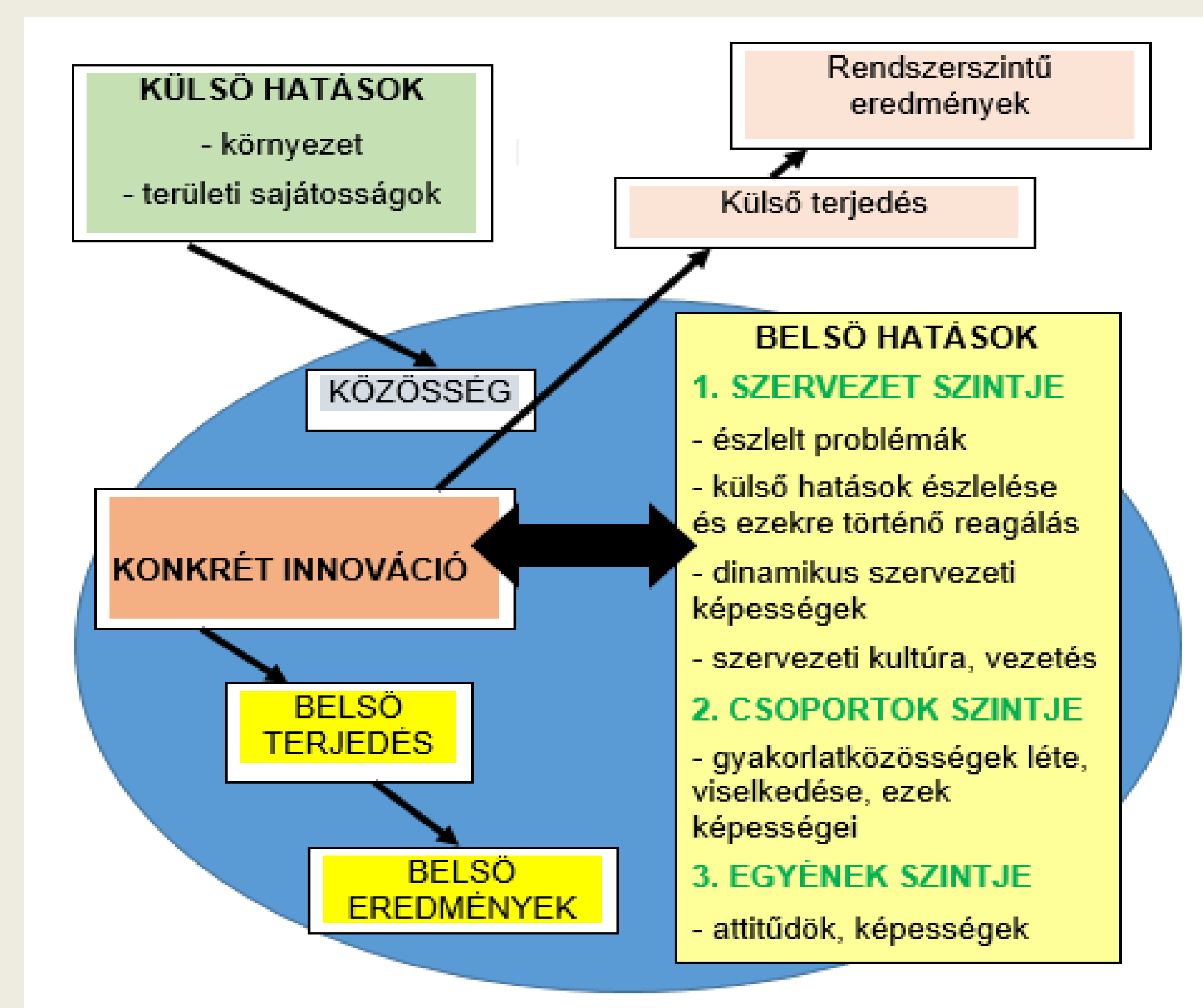
2. ábra

Zenehallgatói tipológiák

A zenét hallgatók és a zenét alkotók sajátos viszonyának vizsgálatával foglalkozó zeneszociológia egyik kiemelt kérdésköre, hogy miként lehet azonosítani a zenével kapcsolatos magatartás típusait. Az ehhez kapcsolódó következő ideáltípusokat állította fel Adornó (2. ábra). Az első típus a szakértő vagy strukturális zenehallgató, akit tudatos zenehallgatás jellemez, és a zenében minden apró hangra odafigyel. A másik típus a jó zeneértő hallgató, aki spontán módon meg tud állapítani zenei összefüggéseket, jó ízlés jellemzi. A következő típusba azok sorolhatók, akik hangversenyeket és operákat szívesen látogatnak, kötelességüknek érzik, hogy ismereteik legyenek a zenéről, szívesen gyűjtik is azt. Őket nevezi Adornó kulturált hallgatóknak. A következő csoportba az emocionális hallgatók tartoznak, akik zenei ismereteket nem szeretnének elsajátítani, így könnyen (meg)vezethetők. A következő csoportba az emocionális hallgatók tartoznak, akik zenei ismereteket nem szeretnének elsajátítani, így könnyen (meg)vezethetők.

A következő csoportot a ressentiment-hallgatók alkotják, akik elutasítják a hivatalos zenei trendeket. A következő típus számára a zene csak szórakozás, semmi más. Ez a réteg nem látja és nem is tudja a zenei elemeket értelmezni. Ide sorolhatók a slágerrajongók, akik a zene hallgatása közben önmagukra találnak, unalmukat úzik el vele. Az utolsó típus a zene iránt közömbösek csoportja. Vagy semmiféle zenei érzékük nincs, vagy szándékosan a zene ellen fordulnak.

A társadalmi innovációk létrejöttének és terjedésének folyamata

A problémával, kihívással történő szembenézés megbontja a mindennapok rutinját, amelyre válaszként a kreatív gondolkodás segítségével megszületik a megoldás. Ez a folyamat közösségi tanulással jár, amely során az egymással interakcióba kerülő munkatársak tapasztalataik és szakmai tudásuk birtokában innovációkat hoznak létre. A közösségi tanulás során a kihívással szembenéző közösség (fókuszban egy kiemelkedő tagjával „local hero”) megtalálja a megfelelő információkat egy adott problémára vonatkozólag, miközben megújítja önmagát és környezetét. A közösség erejével, korábbi információkat vegyítve az új elemekkel eddig ismeretlen hoz létre, amelyet a hálózatosodás révén elterjeszt (Kozma, 2018). Az alulról jövő innovációk természetét megvizsgálva jól látható, hogy érzékenyen reagálnak az őket ért térségi kihívásokra, amelyeket helyi szinten igyekeznek orvosolni, megoldási utakat kialakítani.

A 30 éves Tokaj Város Vegyeskara

A 30 éves múltú visszatekintő Tokaj Város Vegyeskarának vezetőjével mélyinterjú segítségével képet kaptam a kórus létrejöttéről, működéséről, a hálózatosodás folyamatáról és arról a mozgatóerőről, amely három évtizede sikeresen képes a kórus életét formálni. Sikertelenül azonosítani a kommunikációs és innovációs modell egyes elemeit. A rendszerváltás előtti decentralizált kultúrpolitika jegének olvadása során lehetőség nyílt arra, hogy a helyi elvárásoknak megfelelően szerveződjenek kulturális közösségek. A helyi Gimnáziumban tanító történelem-ének-zene szakos tanár, Pásztor Istvánné a '80-as években már lánykart szervezett az intézmény kollégiumában, amikor az egyik természettudományos szakos kollégája hívta fel arra figyelmét - aki korábban a debreceni Kodály Kórus tagja volt - , hogy felnőttek körében is szerveződhetne énekkar. Az iskola pedagógusa már akkor is bátran nézett szembe az új kihívással, és több zenét kedvelő tokaji pedagógussal, helyi lakossal (25 fő) létrejött a vegyeskar 1989-ben. Kezdetben külföldi kirándulások nem valósulhattak meg Nyugat-Európa irányába a politikai ideológiának köszönhetően. A Munkácsi Zeneiskolával a rendszerváltást megelőző években jöhetett létre a szakmai tapasztalatcsere. A helyi és térségi zenét kedvelő közösségek meghódítása mellett Tokaj Város Vegyeskara folyamatosan építette nemzetközi kapcsolatait az ezredfordulótól kezdve, megvalósítva ezzel a külső terjedés, és a hálózatosodás folyamatát (pl. református egyház, oktatási intézmények, nemzetközi szervezetek, fesztiválok, személyes kapcsolatok). Fellépések számtalan sorát tartják számon Európa országaiban: Hollandia, Lengyelország, Finnország, Észtország, Németország, Svájc, Franciaország, Olaszország, Románia - Erdély, Szlovákia, Csehország, Szlovénia.

Források

ADORNO, T. 1961-1962. A zenével kapcsolatos magatartás típusai. Forrás: http://szociologia.eu/sites/default/files/hir_csatolmanyok/theodor_adorno_a_zenével_kapcsolatos_magatartas_tpusai.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2020. március 2.)
FAZEKAS, Á. – HALÁSZ, G. – HORVÁTH L. (2017). Innováció az oktatásban. Forrás: http://nevelstudomany.elte.hu/downloads/2017/nevelstudomany_2017_4_26-43.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2020. május 12.)
JACOBSON, R. 1969. Hang - jel - vers. Nyelv és poétika. Gondolat Kiadó, Budapest
KOZMA TAMÁS 2018. Tanulói közösségek és társadalmi innovációk. In: Educatio 2, 237-246.
TAKÓ ANDRÁS 2017. A zene mint kommunikációs eszköz biopszichoszociális hatása. forrás: https://www.parlando.hu/2018/2018-8/Tako_Andras.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2020. február 19.)